

26. 11. 2011

ROČNÍK 11/12

SAMOSTATNE
NEPREDAJNÉ

Orol tatranský

SLOVENSKÉ NÁRODNÉ NOVINY

11/2011

PRÍLOHA PRE MLADÚ LITERATÚRU, UMENIE A SPOLOČNOSŤ

Knih a kniha

Dnes už pri vstupe do kníhkupectva – a či virtuálneho internetového priestoru – vôbec nikoho neprekvapí, že okrem klasických (rozumej tlačených) kníh a iných produktov tlačiarenských rotačiek tu nájdeme viacero možností ako sa zoznámiť s dielami svetovej i domácej literatúry. Jednou veľmi aktuálnou sú aj audioknihy, ktoré už nie sú súčasťou života len zrakovo hendikepovaných, postihnutých ľudí a či detí odkázaných na predmetnú starostlivosť osvietených rodičov, keďže písmená sú pre nich zatiaľ len ďalšie z mnohých obrázkov.

Takéto knihy sú čoraz častejšie dobrými spoločníkmi (ktorých si pravdaže dobrovoľne a vyberáme), hlasmi i zvukmi na cestách autom, autobusom, vlakom, bicyklom, skrátka na cestách akýmkoľvek dopravným prostriedkom. Alebo i pešo. Alebo, pravdaže, i v súkromí našich/vašich/ich domácností.

Aj tieto knihy plnia tak azda odvekú úlohu priateľov z ich druhu a úspešne nás lákajú do pestrofarebnosti mnohých svetov, medzi zážitky, skúsenosti, vedomosti, poučenie a či zábavu. Vrátnici otvárajú brány do nezmerateľného priestoru svetov a hlbok fantázie plnej napätia, lásky, dobrodružstva a spol. Sú, samozrejme!, aj možnosťou pre starších ľudí, ktorým už vek odňal priame potešenie z čítania, no oni ešte nechcú byť ochudobnení o všemožné radovánky z čarovnej dielne majsterky Literatúry. Všetko sa to začalo priam na vzdialenom horizonte veľkej časti moderných technických dejín ľudstva, keď (tichý) Američan Thomas Alva Edison v roku 1877 vynášiel fonograf. Čo to vraj bolo ten „fono-čosi“, pýtajú sa najmladší? Nuž nič iné, len zariadenie určené na nahrávanie i prehrávanie zvuku. Poďme ďalej. Pre súčasníka, presnejšie človeka čítajúceho, je kniha úplnou samozrejmosťou. Neláme si hlavu nad tým, ako vzniká, veď kto by čítajúce dajme tomu vyvrcholenie v dobre napínavej detektívke myslel na akéhosi Gutenberga v hĺbinách storočí a či jeho nasledovníkov v 21. storočí! Nech sú schovaní hoci aj v najmodernejších tlačiarenských strojoch...

Od fonografu k mobilu

Ešte raz k zrodu a pár míľnikom popri ceste vedúcej k audioknihám, keď sme sa už pustili na túto exkurziu. Viete, že začiatkom 30. rokov minulého storočia vytvorila Kongresová knižnica vo Washingtone program Knihy pre slepých? Viete, že za prvú komerčnú audioknihy je považovaná nahrávka diela anglického básnika D. Thomasa o dievčatku a jeho

ovečke? A že ju načítal sám a v roku 1952 ju vydala istá newyorská firma?

Treba si uvedomiť, že audioknihy boli medzi nami aj v neďalekej minulosti, napríklad ako mnohoraké spracovania textov v rozhlase a či ako rozprávky na platniach. Je predsa zrejme, že hovorené slovo a vzápätí jeho počúvanie je jednou z prirodzených foriem šírenia literatúry. Treba uznať fakt, že z menšínového formátu sa vďaka moderným technológiám stáva v posledných rokoch plnohodnotnou alternatívou tlačenému slovu. V príbehu, ktorého verzálu predstavuje už spomínaný fonograf a za ním stoja gramofónové platne, magnetofónové pásky, CD, až mp3 v reproduktoroch notebooku, auta a či smartfónu. Čítal som kdesi odbornú štúdiu, v ktorej autori uvádzajú, že pomyselná audio knižnica prešla cestou od onej osamelej detskej riekanky až po zástup (doslova dav) viac ako 400 tisíc titulov dostupných v angličtine! Chlapi, to je sila, povedal by istý môj známy, ako ináč, spriaznený s literatúrou...

Vlaha a alternatíva

Aj na Slovensku zmysluplne existujú a produkujú vydavateľstvá venujúce sa audioknihám. Aj ako doplnkovej, ale i ako svojej hlavnej činnosti... Jedným z nich je Vydavateľstvo Kniha do ucha ponúkajúce nateraz viacero kníh domácich autorov, ktoré vo svojej knižnej podobe zaznamenali čitateľský úspech. To je napríklad aj prípad knihy Gustáva Murína Mafía na Slovensku I. (Osudy bossov Černákovskej éry), ktorá nedávno vyšla v spomínanom vydavateľstve ako audiokniha vo formáte Audio CD na dvojici nosičov. Vychádza predovšetkým z už oficiálne zverejnených zdrojov, článkov v novinách a časopisoch, tlačových správ agentúr a zo zverejnených vyjadrení polície, súdov, podozrivých a ich obetí. Ponúka unikátny mediálny obraz toho, čo sa u nás dialo v súvislosti s organizovaným zločinom a jeho prepojením na podnikateľské aj politické kruhy v 90.

rokok. Tvorcovia audioverzie sa pre lepší poslucháčsky zážitok rozhodli pôvodný rukopis skrátiť a v dôležitých častiach aktualizovať.

Ozaj, nezabúdajme, že moderné technológie sa dokážu poľahky postarať o zvýraznenú aktuálnosť, čo je jedna z výhod audiokníh.

Predchádzajúce riadky sa možno javia ako pretískanie jedného z moderných „formátov“ kníh na úkor ich klasickej podoby. Nie je to tak. Na to som príliš veľký milovník knihy so šuštiacimi stranami, s peknými ilustráciami v kvalitnom grafickom a tlačiarenskom vstrojení, aby som sa tomuto všetkému spreneveril. A to už nehovorím o nenahraditeľnom pocite držať/čítať dobrú knihu v horizontálnej polohe na posteli, keď svet za oknami spálne sa tvári, že spí! Cieľom tohto exkurzu je skôr upozorniť, že už i na Slovensku majú niektoré knihy – a teraz zbystrite

pozornosť! – svojho dvojníka, audio verziu. Na začiatku teda bolo – tlačené slovo. Aj preto som si ako príklad vybral práve Murínovu knihu do uší, ktorej predchádzala papierová verzia. Keď sme pri tom, celkový čas tejto audioknihy je 2 hodiny a 10 minút. Tlačená verzia určite ponúkne zmysluplné využitie nášho času na dlhšie obdobie...

Ľudia, ktorí si môžu vybrať, si môžu vybrať. Voľba je fajn. Prihováram sa však primárne za to, že audioknihy treba chápať ako doplnok, možnosť využiť technológie tam, kde sa to hodí, nie však ako plnohodnotnú náhradu. A určite nepodľahnúť reklamnému sloganu, že (VRAJ!) „sa audioknihy stávajú lákadlom pre tých, ktorí majú vlačný vzťah k slovu vytlačenému na papier“. Menej vlahy je niekedy viac, alternatíva nie je definitíva.

Martin JADRANSKÝ
Ilustrácia: Radoslav VOJTEK

ARTÚR NOVOTNÝ

16/10/2009

Nadýchaná hmla
gombíkmi zlatej trúbky

zaprášeny koňak
v hrubom skle
rozpaľuje trúbkarove
ruky

cigareta
horí v ústach
vyzývavých žien

20/10/2009

Hammond si
rozcucháva
podvlnené vlasy

drahé víno syčí
bezočivo bije
bruškami o drevo

polonahá noc
sa krčí v kúte
nesmelo

ČÍTAJTE V ČÍSLE:

Keď sa povie stredovek, obyčajne sa mnohým vynorí pochmúrny obraz studenej, krutej a katanskej doby. Čo už možno povedať o humore ranného stredoveku? Vari sa nám aj nejaký dôkaz o existencii humoru z tej doby zachoval?

Marián GRUPAČ: Je vážne, nebrať sa (v literatúre) príliš vážne II., str. III

„Môj manžel sa mi smeje, že všetky svoje čitateľky poznám po mene. Na knižku totiž vyšla recenzia na jednom „bábätkovskom“ portáli a čitateľky sa na mňa začali obracať priamo nielen so žiadosťou o knižku, ale aj s postrehmi z ich materskej dovolenky.“

Beáta JAROŠOVÁ v rozhovore na str. IV

PRÓZA

Ingrid RUDAVSKÁ
Stretnutie

Potil som sa na celom tele. Leto bolo neznesiteľné. Bolo horúce ako roztavené peklo. Nepamätal som si, kedy naposledy bolo tak dusno.

V horúcej miestnosti zaznievala hudba. Jej výškové akordy zanikali v basových tónoch. V dialke sa ozývalo hrmenie, ktoré vyplňalo pauzy medzi skladbami. Kdesi, už si ani nepamätám kde, som vyhrabal kazetu a mesiac som si ju púšťal dookola. Každý večer. Nevieť, kto zložil hudbu, a aj mi to v podstate bolo jedno, počúval som len tak z pôžitku. Hra na klavíri ma upokojovala. Pripomínala mi môj dávny sen. Vždy som chcel byť virtuóz, alebo aspoň dobrý interpret. Môj sen sa však rozplynul hneď na prvej hodine klavíra. Nemotorne som položil ruky na klavír a zatlačil. Učiteľ si vložil hlavu do dlaní a neveriacky ňou krútil. Jeho gesto dokonale vyjadrovalo des a zúfalstvo z mojej nedocenennej snahy. Po pár cvičeniach som pochopil, že na to nemám a nechotne som preto zostal len pri počúvaní hudby.

Nemal som rád večery, lebo mi vždy prišli dlhé a prázdne. Býval som sám a jedinou spoločnosťou mi robila hudba, televízor, alebo kniha. Mal som štyridsať rokov. Život mi pretekal medzi prsty. Práca, slušný plat a úspory mi nestačili. Nemal som s kým stráviť svoj voľný čas. Môj najlepší kamarát, s ktorým som sa stretával, bol kedysi energický a vtipný, ale odkedy sa rozišiel z priateľkou sa z neho stala troska. Ak som nechcel počúvať jeho monológy o prekliatost živote, musel som sa jeho spoločnosti vzdať.

Kazeta vypla. Mal by som pretočiť stranu, ale chcelo sa mi spať. Prebudil som sa na zvonenie. Otvoril som jedno oko a uvedomil si, že som celú noc prespal v kresle v šatách, v ktorých som predchádzajúci deň prišiel z práce. Slnko ostro svietilo cez veľké okná obývačky a nepríjemne dráždilo oči. Nechcelo sa mi odlepiť sa z miesta, akoby som si v kresle zaumienil presediť zvyšok svojho života. Nakoniec som sa postavil, lebo som neznesol nepríjemné drnčanie telefónu. Dotackal som sa do predsiene a zodvihol slúchadlo.

„Pavol, kde si? Čakáme na tvoju prezentáciu.“

Viliamov hlas ma prinavrátil do reality. Šéf ma pred týždňom požiadal, aby som si na dnes pripravil prezentáciu o modernom dôchodkovom poistení. Nechal som si to na včera, ale po práci som išiel do baru, kde som si objednal pohárik, potom druhý, tretí... Od rána som nič nejedol a na lačno som vypil aspoň pol fľaše. Nádherne ma potom bolela hlava. Nevieť ani, kedy som sa

vrátil domov. Na prezentáciu som zabudol. Nemal som však strach, lebo ako zástupca vedúceho oddelenia dôchodkového poistenia som mal túto tému v malíčku. Na okamih som si predstavil model prednášky v bodoch, a zvyšok prezentácie som nechal na improvizáciu a problémom som sa už viac nezaoberal. Pozrel som sa na hodinky. Bolo desať hodín. Hučalo mi v hlave a ani po niekoľkej Viliamovej výzve, som nebol schopný otvoriť ústa. Knísal som sa, sotva som sa udržal na nohách. Prehltnut som teplý vzduch a konečne som otvoril ústa.

„Už som tam.“ Zachrčal som ako pokazený motor a tresol som slúchadlom.

Vykročil som. Okamžite sa mi zatočila hlava. Potácal som sa, až som takmer prevrhol stolík. S nohami ťažkými ako olovo som urobil pár nemotorných krokov a zastavil sa v strede spálne. Pohľad mi dopadol na veľké zrkadlo oproti skrini. Jedným slovom by som pomenoval, čo som v ňom videl. Des. Nemohol som sa odtrhnúť od príšery, ktorá na mňa zo zrkadla zízala. Mala červené opuchnuté oči, strapaté vlasy, neoholenú bradu, spotenú košeľu a neandertálske držania tela. V byte okrem mňa nikto nebol, takže som dospel k záveru, že som to musel byť iba ja. Nikdy by mi nenapadlo, že raz budem takto vyzerať. Typoval by som si najmenej šesťdesiat. Pokrútenie hlavou vo mne okamžite vyvolalo nutkanie vracať. V ústach som zacítil pálenku a v žalúdku žeravú bombu. Odišiel som do kúpeľne a vliezol pod sprchu. Potom som schytil pracovné materiály, knihy do knižnice, obliekol sa a odišiel.

Po práci som sa vybral do knižnice. Predvčerom som si požičal knihy, ktoré som chcel vrátiť a požičať si ďalšie. Čítanie bola jedna z aktivít, ktorou som ušľachtilo zabíjal svoj voľný čas.

Prišiel som tam polhodinu pred zatvorením. Cez veľké otvorené okno prefukoval ostrý vzduch. Nasával som jeho čistú vôňu a postupne som cítil, ako sa mi odkysličuje mozog. Postupne sa z neho odplavila včerajšia opica. Večer bol zatiahnutý a zastreté okná prepúšťali minimum svetla. Knižnica tak pôsobila pochmúrne. Svetlá lampa premietali na stenách predĺžené tieň budov. Páčila sa mi táto ponurá atmosféra. Tma a ticho odjakživa lahodili môjmu srdcu. Podišiel som k pultu. Knižničnica mi venovala nepríjemný pohľad. Moje kroky boli pre ňu asi príliš hlasité.

„Dobrá večer. Váš preukaz, prosím!“ Prehovorila škreklavým hlasom.

Položil som preukaz na pult a zabočil ku regálom. Nikdy som

nerozmýšľal nad tým, ktorú knihu si požičiam. Vždy som vsadil na náhodu.

Prechádzal som sa medzi plnenými policami. Dľaňou som voľne kízal po chrbtoch kníh, až sa mi ruka mimovoľne zastavila na jednej z nich. Autor mi nič nehovorili, o to viac ma kniha zaujímala. Kniha bola tenká. Titul „Odkazy samotárov“ ma dokonale vystihoval, pousmial som sa. Dlhý čas som v knižke listoval, otáčal ju v rukách, až tu, mi k nohám padol malý papierik. Zodvihol som ho a prečítal si jeho obsah.

7. 8. o 22:00 na Hlavnom námestí. H. H.

Na odkaze bol dnešný dátum, ale rok som si mohol len domyslieť. Pre koho bol ten odkaz určený? Premýšľal som. Zrazu mi napadla bláznivá myšlienka: vydať sa na miesto stretnutia. Vrátil

Po niekoľkých minútach som zaplatil a odišiel.

Matné neónové svetlo dopadalo na ulicu a rozplývalo sa na chodníku. Prešiel som popri knižnici a zabočil do postrannej uličky. Mesto bolo prázdne a tiché a zvuk mojich krokov sa v hlasnej ozvene odrážal od mramorových stien. Chodník sa zužoval. Popri mne prebehlo auto. Spomalil som a obzrel sa za seba. Bol som sám. Pozrel som sa na hodinky a zistil som, že mi do stretnutia zostávalo len päť minút. Pridal som. Zabočil som k parku, za ktorým sa črtalo hlavné námestie. Prešiel som na druhú stranu ulice. Park zanikal v tme. Keby som tadiaľto každý deň nechodil, istotne by som ho nenašiel. Ako som sa približoval, z dialky som videl, že lavičky na námestí, okrem jednej, boli prázdne. Na lavičke, zhodou okolností mojej obľúbenej, sedela postava.

ilustrácia Radoslav Vojtek

som lístok naspäť do knihy, ktorá ma už nezaujímal a uložil som ju na pôvodné miesto. Keď som sa vrátil k pultu s prázdny rukami, knihovníčka sa kyslo zatvárla. Bez slova mi vrátila preukaz.

Pri druhej šálke kávy som sa pozrel na hodinky. Do stretnutia mi zostávala necelá polhodina. Pochyboval som o svojom zámere, koniec koncov ten oznam tam mohol vložiť hocikto a hocikedy, ale predstava stretnutia ma lákala viac ako prázdny byt. Pohľadom som zablúdil k tmavému oknu a potom som sa poobzeral po kaviarni. Okrem osamelého pána, ktorý sedel v kúte pod gýčovým obrazom ženy v robustných šatách, v miestnosti sedeli len dva mladé páry. Vrátil som sa pohľadom k pánovi. Lampa nad obrazom vrhala tieň na jeho tvár. Oveľa viac ma však zaujal jeho tmavý oblek a kravata, ktorej farbu som nevedel určiť. Premýšľal som, odkiaľ muž je a čo asi tak robí a prečo je v obleku. Vždy som bol malý filozof a rád som rozoberal iných.

Schoval som sa za hustý porast. Ubehlo najmenej pätnásť minút, ale nič sa nestalo. Postava sa nehýbala, akoby bola mŕtva. Niekoľkokrát som sa poobzeral okolo seba, ale nikde som nikoho nevidel. Čelil som strachu a zime. Už som chcel odísť, keď vtom, sa postava zdvihla a opierajúc sa o palicu, vykročila vpred. Odlepil som sa z miesta a sledoval som kroky, ktoré zaznievali prázdnu nocou. Mužská postava sa otočila k parku a zrazu sa stratila v hustej tme. Palica udávala pomalé tempo. Hlavou som nešikovne narazil do otvoreného okna a dostal silný úder. Dúfal som, že ma muž nepočul. Šmátral som nad sebou, snažiac sa nahmatať okno. Keď sa mi to podarilo, zabuchol som ho. V úzkom páse svetla som sa preplazil pred radom domov. O pár krokoch ďalej sa rovnaká postava zavlínila v svetle. Muž sa zastavil uprostred cesty, potom pokračoval a opäť zostal stáť na chodníku. Nemal som sa kam skryť, lebo som stál na kraji chod-

níka. Našťastie sem nedopadalo žiadne svetlo. Lampa nado mnou už pred rokmi vyhasla a nikoho netrápilo vymeniť žiarovku. Muž sa otočil a hľadel mojim smerom, akoby tušil, že ho sledujem. Nevieť opísať, ako som sa v tom momente cítil.

Po chvíli, ktorá bola pre mňa azda najdlhšou v živote, som vykročil. Držiac sa v tieni neznámeho, prešiel som popri knižnici a kaviarni. Zabočil som doľava k ulici, na ktorej som býval. Je to niekto, kto býva v mojom dome, prebleslo mi hlavou. Kým som sa opäť pohol, kroky zanikli v tichu. Za chvíľu som muža dobehol. Postava sa zastavila pred mojou bránou. Následne sa ozval štrngot kľúčov. Nasledoval vrzgot a buchot. Muž vošiel do vchodu. Neisto som kráčal k svojmu domu. V dome bola tma. Prečo si nezasvietil? Možno to bol bezdomovec, ktorý mal kľúče od môjho vchodu. Aké absurdné! Pousmial som sa. Kto iný môže mať kľúče od tohto vchodu? Sused! Fantastické! Ak ma náhodou videl a zajtra ráno ma stretne na schodoch, čo mi asi tak povie? Zastavil som sa pred vchodom a napäto som počúval, ale nepočul som zhola nič. Bojazlivo som siahol do vrecka a vybral kľúč. Vložil som ho do zámku. Dvere sa s miernym vrzgotom odchytili. Najbližšiu minútu som sa neodvážil ani len dýchať. Báľ som sa, že ma muž počul. O niekoľko sekúnd ku mne doľahli kroky, ktoré sa striedali s buchotom palice. Muž kráčal po schodoch. Kroky odzneli a ja som opatrne otvoril dvere. Vrzgot dvier mi opäť vyrazil dych. Prekízol som dovnútra. Bola tam tma ako v rohu. Držiac sa zábradlia som čo najtichšie kráčal za postavou. Niekde nado mnou sa zažalo svetlo. Rýchlo som sa prikrýlo ku stene. Pripadal som si ako úchyl, votrelec v obleku seriózneho obchodníka s infantilnou predstavivosťou. Pás mliečného svetla mi pretínal telo a plazil sa ako nebezpečný had, až zanikol dolu pod schodiskom. Na treťom poschodí sa zabuchli dvere a svetlo zhaslo. Musel to byť môj sused, keďže na poschodí boli len dva byty. Nikdy som sa nezaujímal, kto oproti mne býva. Teraz bol ten pravý čas. Bojazlivo som podišiel k menovke. Meno suseda mi vypáľilo diery do tela: Henrich Hladký. Iniciály: H. H. To on zanechal v knihe oznam. Ale prečo a pre koho? Svetlo zhaslo. Mátožne som tápal po vypínači. Vypínač luskol. Odomkol som dvere a rýchlo sa stratil vo svojom byte.

Poslepiacky som prešiel halou a vstúpil do obývačky. Zažal som lampu a zhlboka si vydýchal. Zotrel som si pot z čela. Podišiel som k poličke a zobral do ruky knihu, ktorú som opäť zabudol vrátiť do knižnice. Doteraz som sa k nej nedostal a po toľkom napätí som mal v úmysle trochu sa odreagovať. Knihu som položil na stolík a z notesa som vytrhol čistý papier. Napísal som naň odkaz a vložil ho do knihy.

8. 8. o 22:00 na Hlavnom námestí. H. H.

Oblitus scripta manet? (Napísané ostáva zabudnuté?)

Reflexie (nielen) o súčasnej slovenskej literatúre a jej tvorcoch

Je vážne, nebrať sa (v literatúre) príliš vážne II.

Gaius Valerius Catullus

Pravá príčina

*Nechápeš, Rufus,
prečo ti ani jediná žena
nechce rozčapiť nôžky,
hermínku nechce ti dať?
Márne ich obmäkčuješ a
núkaš im honosné rúcha –
alebo dúfaš, že raz ich
presvedčí blýskavý šperk?
Za tebou totiž kráča zlá
povešť a rozpráva ľudom,
že sa ti pod pazuchou
usídlil smradľavý cap.
Jeho sa všetky boja.
A nečudo: s odporným
zverom nechcela by si
vrznúť niktorá
z tunajších žien.
Preto buď zachlošti capa,
tú pľuhavú nákazu nosov,
alebo prestaň fňukať, že
ten tvoj filištín spí.*

Veľký figliar a vtipkár, rodák zo severotalianskej Verony Gaius Valerius Catullus sa nedožil ani 35 rokov. Napriek tomu z obdobia rokov 87 až 54 pred n. l., keď žil, zanechal vo svojich šťavnatých textoch vzácne a iskrivé stopy úsmevných príbehov a vtipných narážok na vtedajší život a ľudí z jeho okolia. Catullus – po svojom príchode do Ríma, kde sa niekoľko rokov usiloval, aby sa z neho stal poeta doctus, sa veľmi rýchlo udomácnil v kruhoch literárnej mládeže. Tu vdychuje atmosféru „polosveta“, prostredia malých príživníkov a zlodejov, prostitútok a pasákov, homosexuálov, tulákov a zneuznaných géniov... Neraz sa s touto podozrivou čeliadkou stotožňuje a píše o nich majstrovsky odľahčené básne, ktorým žartovne dáva meno nuga, čiže taľafatky.

Dodnes sa presne nevie, čo bolo bezprostrednou príčinou Catullovej predčasnej smrti. Jednu z možných príčin naznačuje žartovná báseň Choroboplodný Sestius, v ktorej básnik prezrád-

za, že z čítania Sestiovo hano-pisu dostal zimnicu a kašeľ a že sa vo svojom tichom dome liečil odvarom z prhlavy. Možno sa takéto situácie opakovali. A možno už vtedy boli suchoty smrteľné. Z tragického básnikovho osudu sa dá hádam i vytušiť, že smútok a žiaľ nie sú protikladom vtipu a žartovania, ako by sme sa na prvý pohľad domnievali, ale stoja vedľa seba, dopĺňajú sa a ozrejmujú rozmanitý a nevyspytateľný život človeka.

*Všetko má Cicinna, všetko:
len lúk má zo tridsať jutár,
štyridsať jutár poľa –
more mu nezmeria nik.*

*Prečo však nemôže celým tým
bohatstvom prevýšiť Kroisa,
ak len v jedinom sídle tolké si
poklady skryl:*

*obrovské lesy, lúky a polia,
mokrade, háje*

*po mrazivý sever, po morom
zaliaty juh?*

*Hoci to všetko je veľké, on sám
je najväčší vôbec,
pretože medzi ľuďmi väčšieho
lófasa niet.*

Keď sa povie stredovek, obyčajne sa mnohým vynorí pochmúrny obraz studenej, krutej a katanskej doby. Čo už možno povedať o humore ranného stredoveku? Vari sa nám aj nejaký dôkaz o existencii humoru z tej doby zachoval? Z doby, keď Európou tiahli nekultivované, divoké hordy germánskych Vandalov, Langobardov, Vizigótov a Ostrogótov, ktorým bola ich studená zem málo, a tak sa išli ohriať k Stredozemnému moru. A za nimi sa drali ešte divokejší Attilovi Húni a potom zase Avari s krutými stepnými očičkami.

Z doby, keď miliónový Rím ležal v troskách, na Kapitole sa pásli kozy a výstavné mestá s vodovodmi, ústredným kúrením a päťposchodovými činžiakmi boli posiate mlčiacimi mŕtvolami. Kde v tejto smutnej, bezútešnej epoche hľadať humor, keď išlo hlavne o to nejako prežiť...

(pokračovanie nabudúce)

Marián Grupač
Slovenský literárny ústav MS

MEDZIRIADKY

Adriany Bobulovej

Vietor, listy a bodkočiarka

Ošúchaný, za to spoľahlivý d'alekohľad zaostřil. Vábivý valčík utíchol. Listy padli, našli si miesto. Na zemi. Nemajú najpriaznivejšiu pozíciu. Nikdy nevedia, kedy opäť zaduje vietor a unesie ich preč. Zo zeme.

Ostali už iba ostré tóny klavíra. Doznievajú. Už asi nikdy neohluchnú. Čas iba pristaví nostalgiu v nahej samote. Jednoduchá výnimočnosť v cudzom svete nenadobudla všedné tvary. Iba sa vyparila. Rozhodla sa nekráčať so zložitou nezvyčajnosťou. Upnánosť, nevyhnutné preteky, medziriadkové príbehy a úsmevná viacmyslonosť potlačia všetko, čo nechce byť. Vandrovka pokračuje ďalej.

Svet vo všejazyčnej a dialektickej metropole zakrpatel do smradľavej izby permanentných čiernoclažníkov. Nikto sa nepýtal. Pijú, fajčia, chodia spolu do sprchy (Našťastie. Za živú erotiku som si nepriplácala.) a pozerajú správy na Jojke. Stačila by posteľ, ticho a dolúskanie Haruki Murakamiho. Facka. Možno zaslužená. Skromnosť zaštipala. Ževraj treba hľadať pozitíva. OK. Občas si všimnú zvedavé oko a kľučiaci stereotypný žalúdok. Ta nedaj si. Pirohy, lokšu alebo intrákový hotdog.

Rob to iba pre peniaze. Keby aspoň myšlienky nebíchovali, nohy pomaly neodumierali, predavačky neboli bežné, hrála hudba a chodilo nakupovať viac otravných ľudí. Čas by prešiel rýchlejšie než plaziaca sa polomŕtvola, čo žobre o život. A zabudlo by sa na nohy.

Zvyknem nosiť nad sebou mráček smoly. 92-ročný veterán mi vrátil aspoň doklady (aby sa naposledy v duchu pomaznal s tými nohami a uzrel do pekných studienok, inak neviem, prečo), v polovici leta dostala brigáda poslednú šancu (hoci teraz frflem ako starý autobusár...), zatancovala som si svoj reálny valčík v tempe allegra (áno, taký neexistuje, ale my sme boli), posedím si v redakcii, poteším sa s mikrofónom a fast editom (strihací program).

Je leto. Aj slnko vyjde, aj zaprší. A tak to má byť. Aj nepochopenci si zaslúžia oskara.

Pár riadkov k trinástemu ročníku súťaže PRO SLAVIS

Už po trinástykrát – domnievam sa, že nepopulárna číslica neovplyvnila chuť mladých žurnalistov zapojiť sa do celonárodného kola súťaže PRO SLAVIS 2011 – odborná porota posudzovala a hodnotila 107 triednych a školských časopisov zo všetkých regiónov Slovenska. Členovia poroty vnímajú svoj post ako česť byť spoluaktérmi originálnej súťaže. Obdobie hodnotenia je pre nich i časom nesmiernej zábavy a poučenia, ba takmer istého dovzdelávania, ale najmä pretrvávajúcim úžasom nad tvorivým potenciálom a žurnalistickým fortieľom mladých amatérskych novinárov.

Možno to posúdiť podľa vzdvihnutých originálnych zaujímavostí tohoročnej plejády mesačníkov, štvrťročníkov, občasníkov či mimoriadnych príležitostných čísel časopisov. Obsah časopisov akoby nepoznal žiadne nedostupné témy. Očividná je snaha natisnúť sa (samozrejme vkusne a nevtieravo) do pozornosti čitateľov

originálnym spôsobom, napríklad fotorománom na pokračovanie, obľúbenými komiksami či uverejnenými kupónmi a žolíkmi na odklad učiteľovho skúšania vedomostí. Z množstva rubriek priťahujúcich pozornosť čitateľa hodno uviesť tituly „Definícia lásky z pohľadu chlapcov i dievčat“, „Denník márnivého pubertiaka“, Nové modlitbičky

pre detičky“, „Peračník trochu inak“, „Zapni svoje závit“, „Europikošky“, „Po stopách našich bývalých redaktorov“, „Plače, IQ odchádza“ a podobne.

Mladí redaktori sa nevyhýbajú ani závažnejším spoločenským témam – „Osvienčim“, „Okienko na zamyslenie“, príspevky s očividným ekologickým podtónom, okienka zamerané na históriu, literatúru, jazyky, matematiku, zdravie, šport.

Pozoruhodných je niekoľko dôležitých posunov v obsahovom zameraní časopisov všetkých kategórií. Témami prerastajú za hranicu svojho regiónu, a čo je dôležité, neobjavuje sa v nich punc bulvárnosti. Každoročne je vidieť aj rast a dospievanie časopisov v oblasti dizajnu – vkusná, perfektná úprava i efektná ručná ilustrácia je na vynikajúcej úrovni.

Podľa hesla – „Najlepší spôsob, ako sa zbaviť práce, je urobiť ju“ – naše svieže novinárske talenty napredujú a samotná táto činnosť ich pretvára a nenásilne prevychováva aj ich čitateľov. Tak sa vlastne naplňa základné krédo národnej súťaže.

Protipólom pozitívnych hodnotení sú ešte stále sa vyskytujúce zápory. Ide o technické nedostatky, „kozmetické závady“ či skutočnosti, ktoré sú v rozpore s kritériami vyhlásenej súťaže – neprípustný podiel pedagógov na tvorbe časopisu (podľa údajov uvedených v tiráži) – pedagógovia môžu vykonávať iba dohľad v oblasti koncepčného a jazykového poradenstva. To však neznižuje obdiv poroty a verejnosti k záujmu pedagógov podporovať tvorivé snahy mladých redaktorov.

Členov poroty v niektorých prípadoch nemilo prekvapili hrubé nedostatky v oblasti ortografie časopisov, neupravené „lietajúce“ väzby. Niektoré prevzaté príspevky z cudzích zdrojov nemali uvedený prameň. Zo súťaže musela porota vyradiť prihlásené školy, ktoré zaslali v rozpore s kritériami súťaže iba jedno číslo periodika.

Po tohoročnej plejáde časopisov a obdivu k dospeláckemu fortieľu mladých žurnalistov hodno sa poďakovať všetkým zainteresovaným účastníkom, najmä redakčným radám a tešiť na prekvapenia v ďalšom ročníku súťaže.

Výsledky súťaže sú zverejnené na webovej stránke www.matica.sk.

Mária STRIŠŠOVÁ
Foto: archív SNN

Odovzdávanie cien víťazom v historickej budove žilinskej radnice

Kto sa smeje, je nad vecou...

(Beáta Jarošová o knižnom debute a dôležitých „veciach“ v našich životoch)

Beáta Jarošová (1970) vyštudovala slovenčinu a ruštinu a žurnalistiku na FF UK v Bratislave, pracovala v redakcii týždenníka Žilinský večerník, na stránkach ktorého postupne publikovala i seriál poviedok, ktorý neskôr vyšiel knižne pod názvom Srdečný pozdrav z dovolenky a hneď zaznamenal úspech – v čitateľskej ankete Žilinskej knižnice sa stal Knihou Horného Považia.

Začnime náš pohľad tak akosi od konca. Aký je to pocit získať za knižný debut hneď cenu? Navyše v našom, pardon Vašom! prípade podporujúcu vedomím, že riadky onej knihy najviac rezonovali v čitateľoch z relatívne najbližšieho okolia, takpovediac v „známych každodenných“?

– Môj manžel sa mi smeje, že všetky svoje čitateľky poznám po mene. Na knižku totiž vyšla recenzia na jednom „bábätkovskom“ portáli a čitateľky sa na mňa začali obracať priamo nielen so žiadosťou o knižku, ale aj s postrehmi z ich materskej dovolenky. Všetky máme niečo spoločné: radosť, energiu, húževnatosť, únavu, stres, pochybnosti, vedomie, že bezstarostný spánok je navždy preč, ale aj vedomie, že takto sme to vždy chceli a nemerili by sme ani za nič... Na skúške sa ma raz učiteľ filozofie spýtal, odkedy som mamou. Niežeby som si nepamätala dátum narodenia prvého dieťaťa, no zrazu som sa pristavila. Odpovedala som mu, že večne. Nijako som nezotrela svoju dovtedajšiu osobnú históriu, ale v materstve

sa podľa mňa naozaj „odbleskuje“ večnosť. Tých zvláštnych vecí, prostredníctvom ktorých sa jej môžeme dotýkať už tu a teraz, je viacero – no všetky majú spoločné jedno: Lásku. Je to knižka o láske, ktorú máme zakódovanú, možno preto oslovila.

Srdečný pozdrav z dovolenky ste už mali odskúšaný na čitateľoch novín, veď poviedky pôvodne vychádzali v regionálnom týždenníku Žilinský večerník, kde ste si odhrýzali z novinárskeho, často nie dvakrát mäkkého chlebička. Ozaj, najprv ste texty uverejňovali pod pseudonymom Paulína Krížová. Teraz, keď už je všetko odtajnené, prezradte nám aj dôvod svojej „schovávačky“ – tréma, neistota, nazeranie na reakcie čitateľov spoza bučka najnovšieho vydania novín?

– Mala som pocit, že treba oddeliť žurnalistiku od beletrie. Prózičky boli od zvyšku novinárskeho celku oddelené aj po formálnej stránke. Keď už sme pritom – ráz jedinečnosti im svojimi ilustráciami vtláčil akademický maliar Stano Lajda. Tak ako si

vraj ženy na Hájiku (najmladšie žilinské sídlisko) požičovali texty, mužom sa zas páčili práve Stanove kresby. Povedali mu to chlapi v akejsi vieche. Rada na tú spoluprácu spomínam, Stano do nej vnášal mužský pohľad na vec, „dovolenka“ nie je iba záležitosť žien.

Už v predchádzajúcej otázke som naznačil atribúty novinárskeho chleba každodenného. Vedome som tak urobil preto, aby vynikol opačný protipól seriálu poviedok. Sú totiž skrz-naskrz presiaknuté človečen-ským optimizmom a vierou v dobrú časť napohľad (iba) zlého sveta okolo. Ako sa Vám darí udržiavať si onen optimizmus?

– Úprimne? Nad písaním som začala uvažovať, keď som sa ocitla na pokraji svojich síl. Starali sme sa o nedonosené bábo s nekonečnými vyšetreniami, liekmi a kontrolami... Zápas o to drobulinké zdravičko bol veľmi náročný a mňa sa zmocňoval pocit, že toto nemôžem zvládnuť. Rozhodnutie, že sa z toho vypíšem, bolo asi pudom sebazáchovy. Moja životná situácia neprestala byť zložitá, len sa mi zrazu javila inak. A možno o to ide, snažiť sa pozerať na veci z rôznych uhlov pohľadu: na jednej strane vypätie, aké som dovtedy nezažila, na druhej nezlomné puto, ktoré človeka naplní pokojom, radosťou a silou, že mu nič nie je nemožné. Je len na nás, na čom budeme stavať. Nespomenula som ešte liečivú silu humoru – kto sa smeje, je nad vecou, a kto je nad vecou – je pánom situácie...

Ešte raz z tej istej vody. Aj preto, že dnes sa akosi „nosia“ (a či skôr sú nám nanucované) chmáry zo všetkých neba i sveta končín. Osobne som totiž presvedčený, že práve literatúra, dobrá pôvodná literatúra, má byť pomyselnou hrádzou medzi Dobrom a Zlom a – nech mi to všetci bohovia i personalizovaní modlári postmodernizmu odpustia! – zároveň i vychovávať k jasnému pohľadu na svet okolo nás i v nás. Hovorím tak preto, lebo sa mi zdá, že podobné presvedčenie čítam i vo Vašej knihe...

– Inak, úplne najjasnejší po-

hľad na svet mávam spoza zehliacej dosky! Vtedy nachádzam riešenia od ruky – globálne problémy nevynímajúc – pochopiteľne to súvisí s hrbou bielizne, ktorú treba ožehliť... Pluralizmus, skepsa či schopnosť rozmieňať veci na drobné nemusia byť na škodu, pokiaľ nám pomáhajú hľadať odpovede. Horšie je, keď prestrom nie sme schopní uchopiť realitu lesa, reflektovať ju, adaptovať sa a naporúdzi, ako hovorí Max Kašparú, je len ponuka veľmi zlých ponúk. Patrím medzi tých, ktorí veria, že Slovo zoslané ľudstvu hovorí veľmi presne o Ceste, o Pravde, o Živote, že slovo má ešte stále schopnosť povzniesť ducha a pôsobiť ako jednoducho krásne...

Tridsiatka literárnych „jednohubiek“ (vzhľadom na ich rozsah) predstavuje chutný a zároveň výživný pokrm. Glo-sujete tzv. obyčajný život, vyhmataváte radosť i starosť „našince“, ste na tepe všednosti. Napriek tomu vidím vo Vašich textoch schopnosť zovšeobecňovať javy a ich nositeľov. Je novinárčina – z tohto pohľadu – tá správna škola písania krátkych próz podobného charakteru?

– Všednosť má pre mňa naozaj zvláštne čaro. Plienky vejúce vo vetre, hračky na zemi, ticho, keď všetko prospí – vnímam ako metafory radosť, času strateného z lásky, vzťahu zrejúceho ako víno, ale aj tvrdej životnej prózy. Jedna maminka na materskej ma prosila, aby som sa neurazila, ale že ona moje poviedky číta na toalete. Jednak to v pohode stíha a potom vraj je to jediné miesto, kam chodí sama... Tie miniprózy sú krátke z princípu, aby sa dali naozaj zvládnuť popri prebaľovaní, dojčení, kúpaní... Novinárčina určite napomohla.

Jedna za najznámejších literárnych anekdot, hoci ešte z čias sovietskeho socialistického realizmu (ako literárneho smeru) hovorí o Čukčovi, ktorý nie je čitateľom, ale spisovate-

lom. Skráteno povedané, nečíta nič – aby sa učil od majstrov písaného slova –, iba rovno (a ktovie či nie aj krivo?) píše. Čo číta Beáta Jarošová, aby sa poučila, resp. čo číta rada?

– Niekedy si už pripadáam ako ten Čukča. Čítam stále veľmi rada. Vo vydavateľstve, s ktorým spolupracujem, najčastejšie o kotloch na biomasu, ale aj teologické zborníky vychádzajúce v Inštitúte Communio v Žiline, večer rozprávka a keď už si môžem niečo prečítať len tak pre seba – nevládzem. Veľkú radosť som mala naposledy z knižky poviedok Vandy Rozenbergovej Vedľajšie účinky chovu drobných hlodavcov. Pôžitok z čítania sa vždy znovu dostaví pri poézii Borisa Pasternaka.

Sme takpovediac v hniezde Orla tatranského, prílohe (aj) pre začínajúcich autorov. Čo by ste im odporúčali, aby lietali čoraz vyššie a v krajších oblúkoch?

– Vefa čítať a písať. A možno sa zastaviť v najbližšom literárnom klube, diskutovať, učiť sa a najmä nenechávať si veci pre seba.

Bodka za naším rozhovorom, hoci ide zároveň o všetky hlásky i interpunkčné znamienka Vášho reálneho života. Hovorím o tom, že ste šťastná matka kvarteta detí – čo znie ako jemná harmónia často i v knihe – a domnievam sa, že je len otázkou času, kedy práve detskému čitateľovi darujete autorskú knihu. Alebo sa mýlim?

– Vôbec nie, rozprávky sú na svete. Práve skončila testovacia fáza na našich deťoch. Až na malé výhrady sa stretli vcelku s priazňou mojich malých kritikov. Len mladší syn v škole vykladal, že on nečíta knižky, ale rozprávky na papieroch. Teraz nasleduje fáza čistenia, prepracovania a dotvárania...

Zhovárал sa Igor VÁLEK
Foto: archív B. J. a autor

BEÁTA JAROŠOVÁ

SRDEČNÝ POZDRAV
Z DOVOLENKY